fi spus undeva un cuvînt despre „euphuismul" (nume ce se trage de la titlul faimosului roman al lui John Lyly „Euphues sau anatomia spiritului") care era atunci la modă în Anglia și care consta în prețiozitate în limbaj, în vorbire cu bibiluri, în întrebuințarea de expresii latinești sau franțuzești și pe care Shakespeare îl ia aici în zeflemea prin personajul „clownului" și al lui Sir Andrew, în gura cărora pune citate latine și fraze importate din Franța, al căror înțeles nu-l cunosc nici ei ?

Și de aceea mi-am pus încă o întrebare.

Nu trebuie, în general, ca programul să ajute marelui public să pătrundă cît mai mult în înțelegerea unei piese clasice, pe care distanța în timp și în spațiu o face adesea în unele locuri sibilică pentru noi ?

Dar să trecem și la întrebări de altă natură.

De ce Florian Nicolau, care s-a îngrijit să ne dea o traducere cursivă, nu s-a îngrijit în aceeași măsură să ocolească termenii cu rezonanță prea contemporană și cuvintele introduse în lexic mult după Shakespeare ?

De ce „clown", tradus prin „nebun", cînd chiar dacă Shakespeare ar fi utilizat și aici, ca de obicei, „fool", tot nu s-ar fi putut traduce, cred, prin „nebun" care n-are în romînește accepțiunea largă a franțuzescului „fou", ci corespondentul lui e mai mult măscărici ?

Și încă cîteva întrebări de altă natură : de ce în scena beției, luna a fost redusă la o prezență pasivă și tot acest tablou nocturn a fost scăldat într-o crudă lumină de zi ?

De ce lumînările din sfeșnicul lui Malvolio sînt de un alb atît de ostentativ ? Parcă dacă s-ar fi apropiat mai mult de culoarea pe care le aveau pe vremea cînd nu se cunoșteau nici ceara, nici stearina, ar fi fost o reclamă proastă pentru fabricile noastre de lumînări ?

De ce, un stil la costumele care îți vrăjesc privirea prin luxurianța lor și îți surprind mintea prin fantezia care le-a inspirat și alt stil în decor ?

De ce nici o alternanță în lumini ?

De ce maestrul Șahighian, care a găsit atîtea rezolvări măiestre, n-a reușit să găsească și soluția de a ne cruța de atîtea treceri prin întuneric ?

Și o ultimă întrebare pe care mi-am pus-o mie însumi :

De ce atîtea întrebări cînd spectacolul e frumos și ți-a plăcut ?

Vorba lui Hamlet · „I must be cruel".. Iubirea mă silește să fiu crud.

Am iubit spectacolul și l-aș fi vrut perfect.

I. FLAVIUS

La căpătîiul unui mare actor

De ce, scumpul nostru prieten, de ce ?...

Știm doar cu toții că există o lege obștească a petrecerii noastre din lume și totuși nu credem în ea, privind chipul tău viu, schimbat dintr-o dată în mască a imposibilității. Acesta e oare obrazul tău, hărăzit la naștere de nu știu ce ursitoare ghidușă, să poarte în cutele lui tremolurile nervoase ale comedianului Ramadan ? Cum de-a înghețat deodată acest obraz sub semnul inefabilului ? Pînă ieri, citeam acolo gama sufletului, de la scîncet pînă la șăgălnicie și chiot. De cîte ori nu ne-ai vrăjit cu sfătoșenia dumitale de unchi sau de cumătru mare, cu veselia dumitale învăluită uneori în nu știu ce tîlc, cu rîsul pe care ni-l confesai uneori la ureche odată cu snoava ca pe o rînchezare lăuntrică, știută numai de dumneata ! Alteori, în hohotele sălii, cu acea „tristețe a comicilor", ne dezvăluiai gravitatea solemnă a sufletului dumitale. Era latura ingenuă cu care ai pătruns în inima de „mamă" a lui nenea Iancu din *Acolo, departe...* sau în tînga filozofică a lui Ion Sorcovă... Ne-ai arătat istețimea tragic-mucalită a omului din popor în Mitrici din *Puterea intunericului*, ca și deșertăciunea grandorilor cu chivără și mantie, în Ciubăr Vodă... Dar țăranii dumitale cu cîte un car de minte și cu nici un dram de noroc, ca cel din *Arendașul romin*, ca moș Chirilă din *Neamul Șoimăreștilor* (...„apoi, cucoane, eu te-oi păli cu ghioaga !...") ? Să fi tăcut oare glasul acesta al dumitale — care era atît de-al dumitale ! Un glas cu uruiocul aspru uneori, alteori ca o cataplasmă călduță pusă pe suflet ? Nu, scumpul nostru. El a trecut ca un fir de aur, prin mărgăritarele atîtor personaje ! La sunetul gongului de la Teatrul Național din Iași, care ți-a gîdilat

www.cimec.ro

de-atîtea ori coardele inimii, vine întîi Baba Hîrca bătînd tamburina și cîntînd: „Poftiți, poftiți la șcandril...“ Vine Herșcovici din *Mireasa din Tărăscău*... Caporalul Cremene din *Doi sergenți*... Spirache din *Titanic-Vals*... Primarul din *Revizorul*... Scapin... Polonius... Groparul... și cîți încă pe care nu-i știm — și cîți încă pe care-i duci cu dumneata să-ți ţină de urît! Glasul celor 40 de ani de slujire artistică n-a tăcut. Cînd struna se rupe, sunetul mai dăinuie. Înțelegem că dacă viața omului de pe stradă se numără cu pașii, cu zilele, cu anii, viața actorului se numără cu bătăile inimii... Oare bătăile inimii dumitale au stat cu adevărat? Nu-mi vine să cred, maestre Ramadan. Actorul nu-și aparţine lui, nici familiei. Bătăile inimii lui se încrucișesc cu ale neamului care i-a dat viață — de aceea ai și fost învestit cu onoarea de a fi al lui, al Poporului. Și ce bun prieten i-ai fost totdeauna! Cum se dărîmau stîncile de aplauze, ca-n deluviile muntoase, în sala de la Iași, cînd galeria — prietena, dar și vrăjmașa temută a actorului — tuna de sus: „Bravo Ramadan!!“ Aveai un fel modest de a mulțumi cu mîna la vipușcă, ca soldații. Și soldat credincios și modest ai rămas poporului și la București, învestit cu galoanele atîtor onoruri, cîștigate cu truda celor 40 de ani. Cum să credem că nu ești aici? Prea ne-am obișnuit să-ți dăm bineţe pe stradă, la repetiții, la o partidă de șah, la o undiță, la un pahar de sfat, pe platoul de filmare, la radio — unde ne așteptai dis-dimineciоară cu veșnicul dumitale rîs vătuit în cîlți: „Ați dormit repede, bre?...“ — Cît n-am da să fie și somnul ăsta al dumitale „repede“, nene Costache! Doar nu mai departe decît ieri te-am întîlnit în Cișmigiu, pe-o vreme cu soare și omăt, încotoșmănat bine de coana Aneta, ca un copil plecat să se joace la grădiniță... Te-a trimis să pipăi cu ochii viorelele și floarea paștelui din Cișmigiu... Nu știai, scumpul nostru, că-n-tiile flori ale acestei primăveri vor înflori pentru tine ultima oară... O Parcă geloasă de succesele omului ni te-a furat peste noapte, și nouă, și tovarășei dumitale.

Dar tu, rămii în mintea noastră, nene Costache, înnăscut în marea omenie a talentului tău, în nebiruită și veșnică tinerețe!...

Ștefan CIOBOTĂRAȘU

www.cimec.ro